

ПРИНОС КЪМ ИЗСЛЕДВАНЕТО НА ПАДЕЖА В СЛАВЯНСКИТЕ ЕЗИЦИ

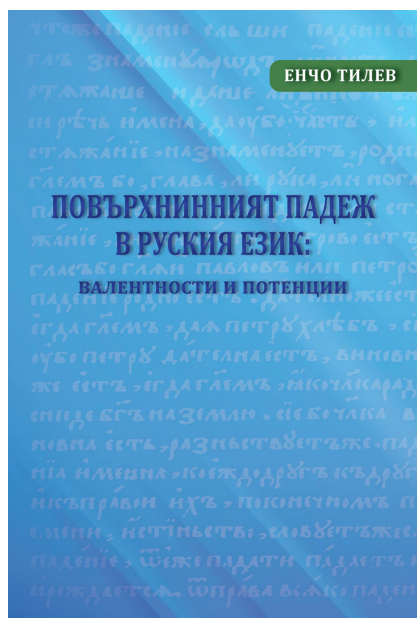
Тилев, Е. *Повърхнинният падеж в руския език: валентности и потенции*. Пловдив: Макрос, 2025, 288 с.

Неля Иванова

Бургаски държавен университет „Проф. д-р Асен Златаров“ (България)

Монографията на Енчо Тилев „Повърхнинният падеж в руския език: валентности и потенции“ (Пловдив: Макрос, 2025, 288 с.) е научен труд, в който за първи път в българската лингвистика е представен подробен хронологичен преглед на един от най-полемичните въпроси при описанието на граматичните системи на славянските езици – въпросът за казуалните отношения, за специфичната същност на падежа като морфологична категория и неизменен фокус на лингвистичната мисъл през вековете. Направеното описание на падежите в съвременния руски език, установените развойни процеси чрез съпоставяне в диахронен план със съответните падежи в староруския и старобългарския език, очертаните съвременни актуални тенденции и перспективите за развитието им при някои безпредложни и предложни падежни употреби, които показват наличието на определена динамика в руската морфология, характеризират мащаба на постигнатите резултати и определят рецензирания труд като значим във фундаментално-научен и научно-приложен аспект.

Независимо че днес в съвременния български език нямаме морфологично изразени падежи, проблематиката на казуалността, анализирана в монографи-

ята, е актуална за българската наука, тъй като има отношение към развоя на българския език предвид наличието на развита падежна система в старобългарския език, и възгледите за падежа и за експликацията на падежни отношения неизменно присъстват в теоретичните граматики на българския език, аргументирано представени в монографията: от първите за църковнославянския език през възрожденските граматики (макар техните автори Н. Рилски, 1835; Н. Бозвели, Е. Васкидович, 1835; И. Богоров 1844; и др. да следват различни схващания за формирането на книжовния новобългарски език, с. 100), през оживената дискусия за падежите на видни български езиковеди (Л. Андрейчин, Ал. Теодоров-Балан, К. Попов, К. Мирчев, К. Бабов, Ив. Дуриданов, Ив. Леков, Н. Дилевски, Цв. Тодоров и др., с. 162 – 182) през 50-те години на XX век, в съвременните граматики на българския език, издадени през настоящия век, и до най-новите научни публикации: монографията на К. Куцаров, посветена на звателната форма (2024), с. 188.

Представени са 38 граматики на българския език, някои от тях непознати или малко познати до този момент на съвременния читател, но всички напълно описани и включени в хронологичната линия на разглежданите в монографията граматични съчинения, която започва от индийската граматична традиция и „Осмъкнижие“ на Панини, най-древната граматика, достигнала до наши дни, с. 10.

В тази хронология логично са разположени и аналитично представени граматиките на руския език: от първите, създадени в чужбина, през тези на М. Ломоносов, 1755, А. Барсов, В. Адодуров, смятани за началото на кодификацията на руския книжовен език, с. 49, до най-новите съвременни академични граматики, с. 98, общо 31 граматични съчинения, които имат значително влияние и значение за описанието на руския език и за развитието на възгледите за падежа и падежната система на руския език.

Структурата на монографията следва замисъла на автора да представи модел за прецизен анализ на падежа като граматична абстракция и съвкупност от семантични и формални признаци. Монографията се състои от Предисловие, съдържащо изходните позиции на автора за предприетото изследване; 2 части, всяка с отделни глави и подглави; Заключение, обобщаващо постигнатите резултати; Списък на цитираната литература с над 300 заглавия на български, руски, немски, английски език.

Забележителният исторически преглед на възгледите за падежа от древността до наши дни, на който се спираме по-горе, е в Първа част „Падежът като обект на граматична дескрипция“ (с. 9 – 190), която е съставена от 4 глави: „Падежът в дескрипцията на езиците в древността“, „Падежът в първите граматики на църковнославянския език“, „Дескрипция на падежите в руската лингвистика“, „Дескрипция на падежите в българската лингвистика“.

Тази част на монографията съдържа над 75 граматични съчинения. Непременно трябва да посоча, че това не е просто линейна подредба на посочените съчинения. Всяко едно е представено чрез фототипно изображение на корицата, цитати на оригиналния текст, задълбочен аналитичен коментар с препратки към други автори и трудове, с открояване на дискуссионните моменти или новаторските идеи, а в някои случаи и с поправяне на фактологически разминавания, пропуски, неточни изводи. Специално внимание е отделено на развитието на лингвистичната терминология, която следва стилистиката на своето време, и днес някои предложения „да украсяваме своя азык“ или използвани названия като „изобилопадежни и скудопадежни съществителни“ (Pavlovich, 1836, 1845, с. 109 – 114) и мн. др., посочени в монографията, показват както свежия усет към езика, стремежа към точност и духовитостта на своите автори, така и дългия път, който филологическата наука е извървяла при утвърждаването на съвременната терминология.

Както тук, така и във втората част на монографията, са задействани позициите на съвременни лингвисти, представители на различни теоретични концепции, сред които класици на лингвистичната мисъл като Е. Сапир, О. Йесперсен, Ч. Морис, Ч. Филмор, Р. Якобсон, Т. Гивон, Дж. Гринберг и др., на видни слависти (Фр. Миклошич, Р. Мразек и др.), български и руски учени. Забележим е и приносът на българската русистика, която традиционно разработва много въпроси на руската морфология, в това число и за падежите, чрез цитираните трудове на такива изявени български учени русисти като П. Филкова, И. Георгиев, Бл. Блажев, Ст. Димитрова и др.

Така на фона на линейната хронологична подредба на граматичните трудове монографията на Е. Тилев придобива полифонична многопластова съдържателна структура, която заедно с издържания академичен език на автора, ясната и точна мисъл затвърждават високата оценка за задълбоченост, информативност и прецизност на научния труд.

Втората част на монографията е посветена на „Падежната система в руския език (диахронно-синхронни паралели)“, с. 190 – 255, и обхваща 3 глави: „Теоретични бележки за падежа“ (с 2 подглави „Падежът и езиковата типология“ и „Към въпроса за броя на падежните грамемии“), „Валентности и потенции на повърхнинните падежи в руския език“ (анализ на шестте падежа в съвременния руски език като казуални грамемии и съвкупност от семантични признаци) и „Актуални тенденции при безпредложните и предложните падежни употреби“ (анализирани са 8 случая на вариативност на падежни употреби). Тук изключително полезна при изучаване на казуалната проблематика е показаната динамика в развитието, от една страна, на семантичното съдържание на падежните грамемии в руския език чрез съпоставянето им в диахронен план с тези в староруския, старобългарския, в отделни случаи и със старочешкия език, а от друга – съвременната динамика на системата чрез

изследването на някои вариативни конструкции с предлози и без предлози (звателните форми, словосъчетанията от типа на *не давать разрешения – не давать разрешение, между соснами – между сосен, на поезде – в поезде – поезде, по окончании – по окончанию* и др.). Ексерпираниите от Националния корпус на руския език стотици примери на употребите им за продължителен период (1830 – 2019 г.), включването на устния и диалектния подкорпус на НКРЕ, съпоставянето с данни от речника „Грамматическая правильность русской речи. Опыт частотно-стилистического словаря вариантов“ (1976), изчислените процентни съотношения при проверка на направените хипотези и графичното представяне на изводите характеризират анализа като мащабен, пълен и достоверен.

Специално искам да подчертая удачното название на монографията, точно пресъздаващо изследваната тематика и многоплановата същност на предприетия анализ, проследяващ граматичната казуална абстракция и реализацията ѝ, развойните процеси на падежната система, еволюцията на лингвистичните възгледи и лингвистичните термини. Не се съмнявам, че този труд ще заеме своето достойно място в хронологичната линия на значимите граматически изследвания, ще стане мотивиращ фактор за написването на нови лингвистични трудове, ще влезе в лекционни курсове и учебници.

CONTRIBUTION TO THE STUDY OF CASE IN THE SLAVIC LANGUAGES

(Tilev E. *The Surface Case in the Russian Language: Valences and Potentials*.

Plovdiv: Macros, 2025, 288 p.)

✉ **Prof. Dr. Nelya Ivanova**

WoS Researcher ID DAAB-7992-2020

ORCID iD: 0000-0003-4741-4801

Burgas State University “Prof. Dr. Assen Zlatarov”

Burgas, Bulgaria

E-mail: nelyaivanova01@gmail.com